

DOI: [https://doi.org/10.32347/2707-501x.2021.47\(2\).120-131](https://doi.org/10.32347/2707-501x.2021.47(2).120-131)

УДК 330.33:658.14/17

С.П. Стеценко

доктор екон. наук, доцент,
завідувач кафедри економіки будівництва
ORCID: 0000-0003-1439-3581

А. А. Моголівець

канд., екон. наук, асистент кафедри економіки будівництва,
ORCID: 0000-0002-8138-2041

Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА РАНЬОГО ВИЯВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ

Здійснено аналіз і узагальнення теоретичних передумов формування випереджаючих економічних показників, які у різні часи у різних країнах світу використовуються у якості індикаторів зміни фази економічного циклу. На основі аналізу літературних джерел встановлено, що методологія економічного прогнозування циклічності у науковій літературі включає два основні напрями, а саме: а) пряме прогнозування динаміки основних макроекономічних показників на основі використання методів екстраполяції, кореляційно-регресійного аналізу, експертних опитувань (консенсус-прогнозів) та опитувань економічних суб'єктів; б) використання випереджаючих економічних індикаторів, які за своєю природою можуть бути проциклічні, протициклічні і ациклічні, а по відношенню до фази економічного циклу - на випереджаючі, запізнілі і синхронні.

Розглянуто найбільш розповсюджені випереджаючі індикатори серед яких можна виділити Індекс випереджаючих економічних індикаторів США, Композитний випереджаючий індекс Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Індикатор ділової впевненості за видами економічної діяльності, споживчої впевненості, ділового клімату та економічних настроїв, який розраховується Державною службою статистики України відповідно до Спеціального стандарту поширення даних Міжнародного валютного фонду. Починаючи із 2006 року Національний банк України проводить опитування щодо стану та перспектив ділової активності, також подібні цюквартальні індикатори розроблено Державною службою статистики України та упроваджено із 2013 року. При цьому для прогнозування ділової активності у будівництві пропонується окремий показник - індикатор ділової впевненості у будівництві (ДВБ). Однак доцільність використання вказаних показників ще має бути доведена на практиці. Для підвищення точності прогнозування змін фаз економічних циклів пропонується розробка окремих індикаторів на секторальному і регіональному рівнях. Теоретичне узагальнення і

обґрунтування причин, наслідків, методів протидії економічної циклічності має стати базою для подальших прикладних досліджень.

Ключові слова: *економічний цикл, циклічність, випереджаючі індикатори, причини економічних циклів.*

Постановка проблеми. Циклічність є явищем, яке притаманне будь-якій економічній системі, що базується на ринкових засадах. При цьому цикли можуть відігравати як стимулюючу конструктивну дію на ринкове середовище та окремих учасників ринку, так і деструктивну, аж до повного припинення ділової активності та ліквідації підприємств. Тому актуальною проблемою сьогодення є прагнення багатьох учених і економістів-практиків до передбачення поведінки економічних систем, виявлення фаз економічних циклів, їх упередження або завчасне реагування на виявленні виклики.

Сьогодні досить активно ведеться пошук прогностичних показників, так званих «випереджаючих економічних індикаторів», які покликані за один або декілька періодів сигналізувати про зміну наявних економічних тенденцій і переходу до іншої фази економічного циклу. У різні періоди, у різних країнах не припиняються спроби сформувати оптимальний набір таких факторів, які зможуть якнайкраще прогнозувати цикли ділової активності.

Безліч існуючих у даний час індикаторів свідчить скоріше про те, що сама природа циклічності є досить складною, щоб зміну фаз економічних циклів можна було прогнозувати за допомогою одного або декількох чинників. Саме тому актуальним напрямком досліджень є вивчення еволюції поглядів різних наукових шкіл щодо питань формування випереджаючих індикаторів та аналізу існуючих у даний час показників з метою формування теоретичної і практичної бази розробки таких індикаторів для будівельного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологія економічного прогнозування циклічності у науковій літературі включає два основні напрями:

1. Пряме прогнозування динаміки основних макроекономічних показників на основі використання методів екстраполяції, кореляційно-регресійного аналізу, експертних опитувань (консенсус-прогнозів) та опитувань економічних суб'єктів.

Зокрема такі оцінки наводяться в «Прогнозі економічного і соціального розвитку України», який затверджується Кабінетом Міністрів України та використовується при розробці проекту Закону України «Про державний бюджет України» на наступний рік [1], а також консенсус-прогнозі економічної ситуації, який щоквартально публікує Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [2]. Втім точність вказаних прогнозів часто є невисокою [3].

Окрему групу включають дослідження, спрямовані на вивчення сезонності як однієї із найбільш поширених форм циклічності. Зокрема сезонність була розглянута в працях І.В. Антохонової [4], А.М. Єриної [5], А.В. Каліни [6], І.Г. Яненкової [7] та ін. Слід зазначити, що розроблені при цьому методи оцінки

циклічних коливань за допомогою індексу циклічності [8] та інших статистичних показників циклів можуть бути використані і при прогнозуванні макроекономічної циклічності.

2. Використання випереджаючих економічних індикаторів.

Розглядаючи цей підхід, в першу чергу слід зазначити, що по відношенню до економічного циклу основні макроекономічні показники можна розділити на проциклічні, протициклічні і ациклічні, а по відношенню до фази економічного циклу - на випереджаючі, запізнілі і синхронні [9]. Саме на основі випереджаючих показників в провідних країнах світу були розроблені індекси, на основі яких здійснюється раннє виявлення зміни фаз економічних циклів. Саме випереджаючі економічні індикатори, їх типи, досвід використання різних країн є метою дослідження у даній роботі.

Метою статті є аналіз і узагальнення підходів різних наукових шкіл та окремих учених, а також існуючого практичного досвіду щодо показників, які є випереджаючими індикаторами для виявлення циклічності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах взаємного накладання різних циклів та безлічі факторів, що впливають на тривалість і вираженість їх фаз, завдання прогнозування зміни фаз економічних циклів з практичної точки зору доцільно замінити на раннє виявлення тенденцій зміни ділової активності, що можливо за допомогою випереджаючих економічних індикаторів. Саме на основі випереджаючих показників в провідних країнах світу були розроблені індекси, на основі яких здійснюється раннє виявлення зміни фаз економічних циклів.

Найдавнішим з них є «Індекс випереджаючих економічних індикаторів США» (англ. Leading Economic Indicators) — щомісячний складений індекс, що включає 10 економічних показників, які випереджають тенденцію ділової активності з кроком від шести до дев'яти місяців (базою розрахунку даного індексу є його значення у 1996 році).

До складових індексу LEI відносяться:

1. Середня тривалість робочого тижня у виробничому секторі;
2. Число первинних звернень за допомогою по безробіттю;
3. Обсяг замовлень на споживчі товари;
4. Індекс тривалості терміну доставки товарів постачальниками;
5. Обсяг замовлень на товари виробничого призначення, не пов'язаних з оборонною промисловістю;
6. Дозволи на нове будівництво;
7. Рівень Індексу S&P 500;
8. Показник грошового агрегату M2 з корегуванням на інфляцію;
9. Спред між відсотковими ставками 10-річних казначейських облігацій і федеральних фондів (міжбанківських кредитів на термін не більше 1 операційного дня);
10. Індекс настрою споживчого ринку Мічиганського університету.

Саме значення індексу LEI будується з цих компонент у вигляді зваженого середнього:

$$LEI = E w_i * I_i \quad (1.1)$$

Ваги складових індексу істотно відрізняються між собою. Найбільшу вагу в складі індексу мають Спред між відсотковими ставками 10-річних казначейських облигацій і федеральних фондів (33%), показник грошового агрегату M2 з корегуванням на інфляцію (27,7%) та середня тривалість робочого тижня у виробничому секторі (19,7%).

LEI заснований на ідеї, що головною мотивуючою силою в економіці є очікування майбутніх прибутків. В очікуванні зростання прибутків компанії розширюють виробництво товарів і послуг, інвестиції в нові заводи та обладнання; відповідно, ця активність знижується, коли передбачається спад доходів. Тому індекс спроектований таким чином, що він охоплює всі основні сфери і показники ділової активності: зайнятість, виробництво і доходи, споживання, торгівлю, інвестиції, запаси, ціни, гроші і кредит, і тому може передбачати розвороту економічного циклу.

Згідно емпіричного правила вихід значення індексу в негативну область упродовж 3 місяців поспіль є індикатором сповільнення розвитку економіки. Розворот індексу відбувається в середньому за 10 місяців до переходу економіки від підйому до спаду, та за 1–2 місяці до початку економічного зростання [3].

Слід зазначити, що стосовно ваги компонентів індексу досі відбуваються дискусії. Так в роботі відомого економіста Е.Е. Лемера на прикладі американського житлового ринку доводиться, що найважливішим упереджувальним індикатором економічного циклу є житлові інвестиції [10], які наразі в складі індексу LEI відображаються показником дозволів на нове будівництво, що має досить низький ваговий коефіцієнт.

Серед провідних світових агенцій, що на постійній основі проводять розрахунки композитних випереджаючих індикаторів, привертає на себе увагу Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Композитний випереджаючий індекс ОЕСР розраховується для 22 країн учасників організації, а також для семи регіонів, що географічно охоплюють територію країн ОЕСР, НАФТА, G-7, ОЕСР-Європа, ЄС, країн Євразони і чотирьох найбільших економік Європи. Точка прогнозного горизонту випереджаючого індексу ОЕСР віддалена на 6-12 місяців, що дає можливість аналітикам проводити оцінку майбутньої динаміки ВВП країн окремого регіону, а також розробляти власні прогнози на більш віддалену перспективу [11].

Також в переважній більшості країн існують власні національні індекси випереджальних показників, структура яких істотно відрізняється між собою. Зокрема структура індексів випереджаючих показників провідних європейських країн наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Використання прогностичних випереджаючих індикаторів в окремих розвинутих країнах Європи

Компоненти композиційного випереджаючого індикатора ОЕСР	Ф	Н	І	В
Дохід за гарантованими урядовими облігаціями	+			
Дохід за довготерміновими державними облігаціями			+	
Індекс цін акцій	+			+
Індекс цін акцій в промисловості		+		
Величина міжбанківських 3-місячних кредитів	+			
Рівень попиту на гроші	+			
Показники зовнішньої торгівлі	+		+	
Показник реєстрації пасажирських автомобілів	+			+
Випереджаючий композиційний індикатор для США	+			
Індикатор перспектив розвитку промислового сектора	+			
Індикатор тенденції розвитку виробництва	+		+	+
Рівень запасів товарів кінцевого споживання	+	+		+
Індикатор чутливості споживачів	+		+	
Загальна кількість нових замовлень		+	+	
Динаміка відношення приросту замовлень до величини попиту		+	+	+
Вартість укладених контрактів на поставку товару		+		
Індикатор умов ведення бізнесу		+		+
Ставка за 3-міс. банківськими векселями				+
Рівень запасів сировини				+
Індикатор перспектив експорту				+
<i>Умовні позначення: Ф- Франція; Н- Німеччина; В- Великобританія; І- Італія</i>				

Джерело: [16].

Необхідно зауважити, що в Україні вказані індекси не можуть бути використані, оскільки значна частина показників, що входять до складу цих індексів, вітчизняною статистичною наукою не розраховується. Наразі вітчизняними та закордонними вченими [12-23] здійснюються активні дослідження із розробки вітчизняних випереджальних індикаторів. Так М. Кузубов запропонував для його розрахунку використовувати ВВП країн найбільших імпортерів українських товарів (Importers), вантажопотік (Traffic),

чисельність населення працездатного віку (Labor), світову ціну на пшеницю (Wheat), світову ціну на сталь (Steel) і реальний ефективний обмінний курс (REER), а створений ним індекс має прогностичну здатність у один квартал [14]. Також заслуговують на увагу результати дослідження В. О. Шаповалової, згідно з якими одним із випереджальних індикаторів може бути кількість розпочатих будівництв [12]. В той же час О. Вещіпан в своїй роботі [13] визначає зовсім інші випереджальні показники для України, а саме обернене значення індексу споживчих цін на продукти харчування та обернене значення темпу зростання заборгованості з виплати заробітної плати. Втім офіційного визнання жоден із запропонованих випереджальних показників та складених на їх основі композитних індексів наразі не набув.

Слід зазначити, що на поточний момент єдиною офіційно діючою в Україні системою прогнозування економічної циклічності є опитування щодо стану та перспектив ділової активності, які щоквартально здійснюють Державна служба статистики України [21] (з 2013 року) та Національний банк України [22] (з 2006 року), причому в цих опитуваннях окремо виділяється і будівництво. Втім аналіз результатів вказаних опитувань показав, що їх результати скоріш відображають поточну ситуацію, натомість їх прогностичні властивості є досить низькими [14].

Відповідно до Спеціального стандарту поширення даних Міжнародного валютного фонду, в Україні з 2013 р. Державною службою статистики розраховуються наступні випереджальні індикатори (Forward-looking indicator (s))(FLIs): ділової впевненості за видами економічної діяльності, споживчої впевненості, ділового клімату та економічних настроїв. При цьому для прогнозування ділової активності у будівництві пропонується окремий показник - індикатор ділової впевненості у будівництві (ІДВБ). Однак доцільність використання вказаного показника ще має бути доведена на практиці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання випереджаючих індикаторів є тільки одним із способів виявлення циклічності наряду із економіко-математичним моделюванням, методами експертних оцінок, створенням імітаційних моделей тощо, але з огляду простоту і доступність даного підходу, даний метод не втратить своїх переважаючих позицій серед існуючих підходів до прогнозування зміни фаз економічних циклів.

Сьогодні існує потреба у розробці випереджаючих індикаторів у різних секторах економіки, зокрема у будівництві, промисловості будівельних матеріалів, продажу і оренді нерухомості тощо.

Список літератури

1. Постанова КМУ № 555 від 15 травня 2019 р. «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки». - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2019-%D0%BF/conv>.

2. Україна: перспективи розвитку: консенсус-прогноз Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. - URL:

<http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=04ed7ed9-6781-4ec9-964b-f99a7e9c9ab5>.

3. Кравчук І.С., Юхимчук В. Д. Макроекономічні аспекти фундаментального аналізу ринку цінних // Інвестиції: практика та досвід, 2011. № 1. С. 32-36.

4. Антохонова І. В. Методы прогнозирования социально-экономических процессов. Улан-Удэ: Издво ВСГТУ, 2005. 212 с.

5. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посіб. - К.: Київ. нац. екон. ун-т. 2001. 170 с.

6. Калина А.В., Конева М.И., Ященко В.А. Современный экономический анализ и прогнозирование (микро- и макроуровни): учебно-методическое пособие. К.: МАУП, 2003. 416 с.

7. Яненко І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2012. 378 с.

8. Скрипник А.Л., Моголівець А.А. Методичні підходи до прогнозування циклічності розвитку підприємств будівельної галузі. *Будівельне виробництво*. 2015. № 59. С. 70-73.

9. Пірч М. І. Теоретичні аспекти використання індикаторів ділової активності. Вісник НУ "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 767. С. 56-62.

10. Leamer E. Housing is the business cycle // NBER Working Paper No. 13428, September 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.146.1025&rep=rep1&type=pdf>

11. Composite Leading Indicators: helping forecasters forecast // OECD Observer. 2002. No. 234. p. 34.

12. Шаповалова В.О. Прогнозування цін на нерухомість з урахуванням тенденцій ділових циклів. *Економіка та держава*. 2015. № 9 С. 37-41. Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2015/10.pdf.

13. Вещипан О.О., Полякова О. Ю. Діагностика економічного розвитку регіонів на основі системи випереджальних індикаторів. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 220-228.

14. Кузубов М.В. Композитні індикатори розвитку економіки України *Ефективна економіка*. 2016. № 7. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5065>.

15. Пугачова М.В. Використання європейських індикаторів для дослідження українських економічних тенденцій. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2013. Т. 146. С. 81-86.

16. Бурлай Т.В. Особливості методичних підходів до прогнозування змін макроекономічної кон'юнктури. *Економіка і прогнозування*. 2002. № 3. С. 126-148.

17. Подлесна В. Г. Логіко-історичні підгрунття соціально-економічних циклів: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.01; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". Київ, 2017. 40 с.

18. Гойко А.Ф. Гроші та кредит / А.Ф.Гойко, А.Л. Скрипник та інші. – К. КНУБА, 2010. 242 с.

19. Скрипник А.Л., ТкаченкоЮ.О. Антициклічне управління будівельними підприємствами України як форма їх захисту від негативних наслідків економічної циклічності. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2010. № 2. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2010_2/Tkachenko_210.htm.

20. Беленкова О.Ю. Стратегія та механізми забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі моделі сталого розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 512 с.

21. Стеценко С.П., Беленкова О.Ю., Литвиненко О.В. Вплив сезонних коливань на вартісні параметри будівельного виробництва. *Управління розвитком складних систем*. 2017. № 32. С. 179 – 185.

22. Измайлова К.В., Беленкова О.Ю., Моголівець А.А. Сутність економічних циклів та їх вплив на фінансову стійкість будівництва// Наукові праці НДФІ. 2019. № 2. С. 138-150.

23. Моголівець А.А. Система випереджальних індикаторів для будівельних підприємств України. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин, вип.36, економічний, 2018. С. 51-56.

24. Очікування будівельних підприємств у III кварталі 2019 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності: публікація Держкомстату України. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/rp/bud/Construction_3_2019.pdf.

25. Ділові очікування підприємств України: публікація Департаменту статистики та звітності НБУ. – 2019. Випуск № 2 (54). 72 с. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=99301163>

References

1. Постанова КМУ № 555 від 15 травня 2019 р. «Pro skhvalennia Prohnozu ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy na 2020-2022 roky». - Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2019-%D0%BF/conv>.

2. Ukraina: perspektyvy rozvytku: konsensus-prohnoz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. - URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=04ed7ed9-6781-4ec9-964b-f99a7e9c9ab5>.

3. Kravchuk, I.S., Yukhymchuk, V. D. (2011) Makroekonomichni aspekty fundamentalnoho analizu rynku tsinnykh paperiv. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2011. № 1. Pp. 32-36.

4. Antokhonova, Y. V. (2005) *Metody prohnozyrovanyia sotsialno-ekonomycheskykh protsessov* / Y. V. Antokhonova. Ulan-Udэ: Yzdvo VSHTU, 212 p.

5. Ierina, A. M.(2001) *Statystychnе modeliuвання ta prohnozuvannya: Navch. posib.* K.: Kyiv. nats. ekon. un-t. 170 p.

6. Kalyna, A.V., Koneva, M.Y., Yashchenko, V.A. (2003) *Sovremennyi ekonomychesky analiz y prohnozyrovanye (mykro- y makrourovny): uchebno-metodycheskoe posobyе.* K.: MAUP. 416 p.

7. Ianenkova, I. H. (2012) *Orhanizatsiino-upravlinski resursy innovatsiinoho rozvytku ekonomiky: metodolohiia ta praktyka: monohrafiia.* Mykolaiv : Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly.

8. Skrypnyk, A.L., Moholivets, A.A. (2015) *Moholivets Metodychni pidkhody do prohnozuvannya tsyklichnosti rozvytku pidpriemstv budivelnoi haluzi. Budivelne vyrobnytstvo.* № 59. pp. 70-73.

9. Pyrch, M. I. (2013) *Teoretychni aspekty vykorystannia indyikatoriv dilovoi aktyvnosti.* Visnyk NU "Lvivska politekhnikha". Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. № 767. pp. 56-62.

10. Leamer, E. (2007) *Housing is the business cycle* // NBER Working Paper No. 13428, September 2007.: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.146.1025&rep=rep1&type=pdf>

11. *Composite Leading Indicators: helping forecasters forecast* // OECD Observer. 2002. No. 234. p. 34.

12. Shapovalova, V.O. (2015) *Prohnozuvannya tsin na nerukhomist z urakhuvanniam tendentsii dilovykh tsyklyv.* *Ekonomika ta derzhava.* № 9. p. 37-41.: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2015/10.pdf.

13. Veshchypan, O.O., Poliakova, O. Yu. (2014) *Diahnostyka ekonomichnoho rozvytku rehioniv na osnovi systemy vyperedzhalnykh indyikatoriv.* *Problemy ekonomiky.* № 4. pp. 220-228.

14. Kuzubov, M.V. (2016) *Kompozytni indykatory rozvytku ekonomiky Ukrainy.* *Efektyvna ekonomika.* № 7: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5065>.

15. Puhachova, M.V. (2013) *Vykorystannia yevropeiskykh indyikatoriv dlia doslidzhennia ukraïnskykh ekonomichnykh tendentsii.* *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky.* № 146. pp. 81-86.

16. Burlai, T.V.(2002) *Osoblyvosti metodychnykh pidkhodiv do prohnozuvannya zmin makroekonomichnoi koniunktury.* *Ekonomika i prohnozuvannya.* № 3. pp. 126-148.

17. Podliesna, V. H. (2017) *Lohiko-istorychni pidgruntia sotsialno-ekonomichnykh tsyklyv: avtoref. dys. d-ra ekon. nauk: 08.00.0; In-t ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy".* - Kyiv,. - 40 p.

18. Hoiko, A.F.& Skrypnyk, A.L.(2010) *Skrypnyk Hroshi ta kredyt.* K. KNUBA,

19. Skrypnyk, A.L.& Tkachenko, Yu.O. (2010) Antytsyklichne upravlinnia budivelnymy pidpriemstvamy Ukrainy yak forma yikh zakhystu vid nehatyvnykh naslidkiv ekonomichnoi tsyklichnosti. Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi. № 2. - Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2010_2/Tkachenko_210.htm.

20. Bielienskova, O.Iu.(2020) Stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia konkurentospromozhnosti budivelnnykh pidpriemstv na osnovi modeli staloho rozvytku: monohrafiia. Kyiv: Lira-K..

21. Stetsenko, S.P., Bielienskova, O.Iu., Lytvynenko, O.V. (2017) Vplyv sezonnykh kolyvan na vartisni parametry budivelnoho vyrobnytstva. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*. 2017. № 32. Pp. 179 – 185.

22. Izmailova, K.V., Bielienskova, O.Iu., Moholivets. A.A. (2019) Sutnistekonomichnykh tsyklyvtayikhvplyvnafinansovustiikistbudivnytvstva// *Naukovi pratsi NDFI*. № 2. pp. 138-150.

23. Moholivets, A.A. (2018) Systema vyperedzhalykh indyikatoriv dlia budivelnnykh pidpriemstv Ukrainy. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytvstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn, № 36, pp. 51-56.

24. Ochikuvannia budivelnnykh pidpriemstv u III kvartali 2019 roku shchodo perspektyv rozvytku yikh dilovoi aktyvnosti: publikatsiia Derzhkomstatu Ukrainy. - Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/tp/bud/Construction_3_2019.pdf.

25. Dilovi ochikuvannia pidpriemstv Ukrainy: publikatsiia Departamentu statystryky ta zvitnosti NBU. – 2019. Vypusk № 2 (54). – 72 s. - Rezhym dostupu: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=99301163>.

С. П. Стеценко, А. А. Моголивец

Методические подходы к прогнозированию и раннему выявлению экономической цикличности

Осуществлен анализ и обобщение теоретических предпосылок формирования опережающих экономических показателей, в разные времена в разных странах мира используются в качестве индикаторов изменения фазы экономического цикла. На основе анализа литературных источников установлено, что методология экономического прогнозирования цикличности в научной литературе включает два основных направления, а именно: а) прямое прогнозирования динамики основных макроэкономических показателей на основе использования методов экстраполяции, корреляционно-регрессионного анализа, экспертных опросов (консенсус-прогнозов) и опросов экономических субъектов; б) использование опережающих экономических индикаторов, которые по своей природе могут быть проциклическая, противоциклическую и ациклические, а по отношению к фазе экономического цикла - на опережающие, запаздывающие и синхронные.

Рассмотрены наиболее распространенные опережающие индикаторы среди которых можно выделить Индекс опережающих экономических индикаторов США, Композитный опережающий индекс Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), Индикатор деловой уверенности по видам экономической деятельности, потребительской уверенности, делового климата и экономических настроений, который рассчитывается Государственной службой статистики Украины в соответствии с Специального стандарта распространения данных Международного валютного фонда. Начиная с 2006 года Национальный банк Украины проводит опрос о состоянии и перспективах деловой активности, также подобные ежеквартальные индикаторы разработан Государственной службой статистики Украины и внедрено с с 2013 года. При этом для прогнозирования деловой активности в строительстве предлагается отдельный показатель - индикатор деловой уверенности в строительстве (ИДВБ). Однако целесообразность использования указанных показателей еще предстоит доказана на практике. Для повышения точности прогнозирования изменений фаз экономических циклов предлагается разработка отдельных индикаторов на секторальном и региональном уровнях. Теоретическое обоснование и обоснование причин, последствий, методов противодействия экономической цикличности должен стать базой для дальнейших прикладных исследований. Данный подход является теоретической основой для разработки инструментария антициклического управления предприятиями, секторами экономики и национальными экономиками в условиях колебаний деловой активности.

Ключевые слова: *экономический цикл, цикличность, опережающие индикаторы, причины экономических циклов*

S.P.Stetsenko, A.A. Moholivets

Methodical approaches to forecasting and early detection of economic cyclicality

The analysis and generalization of theoretical preconditions of formation of the advancing economic indicators which at different times in different countries of the world are used as indicators of change of a phase of an economic cycle is carried out. Based on the analysis of literature sources, it is established that the methodology of economic forecasting of cyclicality in the scientific literature includes two main areas, namely: a) direct forecasting of the dynamics of key macroeconomic indicators based on extrapolation, correlation and regression analysis, expert surveys (consensus forecasts) and surveys of economic entities; b) the use of leading economic indicators, which by their nature can be pro-cyclical, counter-cyclical and acyclical, and in relation to the phase of the economic cycle - ahead, late and synchronous.

The most common leading indicators are considered, among which the Index of leading economic indicators of the USA, Composite leading index of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), Indicator of

business confidence by types of economic activity, consumer confidence, business climate and economic sentiment in accordance with the Special Data Dissemination Standard of the International Monetary Fund. Since 2006, the National Bank of Ukraine has been conducting a survey on the status and prospects of business activity, and similar quarterly indicators have been developed by the State Statistics Service of Ukraine and implemented since 2013. At the same time, a separate indicator is proposed for forecasting business activity in construction - the indicator of business confidence in construction (IDVB). However, the feasibility of using these indicators has yet to be proven in practice. To increase the accuracy of forecasting changes in the phases of economic cycles, it is proposed to develop separate indicators at the sectoral and regional levels. Theoretical generalization and substantiation of causes, consequences, methods of counteracting economic cyclicity should become the basis for further applied research. This approach is a theoretical basis for the development of tools for countercyclical management of enterprises, sectors of the economy and national economies in conditions of fluctuations in business activity.

Keywords: *economic cycle, cyclicity, leading indicators, causes of economic cycles*

Посилання на статтю

APA: Stetsenko, S., Moholivets A. (2021). Metodichni pidkhody do prohnozuvannya i ranoho vyivlennia ekonomichnoi tsyklichnosti. [Methodical approaches to forecasting and early detection of economic cyclicity]. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 47(2), 120-131.

ДСТУ: Стеценко С.П.Методичні підходи до прогнозування і раннього виявлення економічної циклічності[Текст] / С.П. Стеценко, А.А. Моголівець // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. – 2021. – № 47(2). – С. 120-131.